

Araştırma Makalesi / Research Article

Dijital Dönüşüm Uygulamalarının Muhasebe Mesleğine Etkisinin Araştırılması *

Ahmet ERKAN¹, Osman BAYRI²¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Isparta, 32000, Türkiye, 0000-0002-7440-7933² Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Isparta, 32000, Türkiye, 0000-0002-3993-0778

Öz

Dijital Dönüşüm tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de birçok uygulama alanını etkilemiştir. Bu durumdan öncelikli olarak etkilenen mesleklerden biri de muhasebe mesleğidir. Muhasebenin uygulama alanını etkileyen kanunlar (vergi, SGK, TMS, TFRS vb.), sistemsal yenilikler, güncellemeler vb. değişiklikler, muhasebe meslek mensuplarının iş yükünü oldukça arttırmaktadır. Muhasebe meslek mensupları iş performanslarını artırmak, iş yükünü hafifletmek, zamandan tasarruf sağlayabilmek, hızlı ve isabetli kararlar verebilmek için dijital dönüşüm uygulamalarını oldukça fazla kullanmaktadırlar. Bu duruma bağlı olarak bu araştırmanın amacı, muhasebe meslek mensuplarının dijital dönüşüm uygulamalarının kullanımının; algıladıkları fayda, algıladıkları kullanım kolaylığı, algıladıkları davranışsal kontrol, sübjektif normlar, işe uyum, çıktı kalitesi, sonuç gösterilebilirlik, kullanım niyeti ve kullanım davranışlarının etkilerini araştırmaktır. Araştırma kapsamında geliştirilen modelin verilerin desteklenip desteklenmediğini araştırmak için Batı Akdeniz Bölgesi’ndeki muhasebe odalarına kayıtlı meslek mensuplarından 393 kişiye anket uygulanmıştır. Bu araştırmada, açılmalı faktör analizi uygulanmış elde edilen veri setleri SPSS 25 istatistik paket programıyla analiz edilmiştir. Ortaya çıkan faktörlerin birbiriyle ilişkisinin tespiti içinde korelasyon analizi yapılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine istinaden t testi, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda uyarlanan model, 9 boyutlu olarak tespit edilmiş ve bu 9 boyutun birbirleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve bu değişkenler arasında algılanan faydanın güçlü bir etkiye sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların dijital dönüşüm uygulamalarındaki değişkenlerin hepsini benimsedikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Dönüşüm Uygulamaları, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Muhasebe Mesleği.

Investigation Of The Effect of Digital Transformation Applications on the Accounting Profession

Abstract

Digital Transformation has affected many application areas in Turkey as well as all over the world. The accounting profession is one of the professions affected by this situation. Laws affecting the field of application of accounting (tax, SGK, TMS, TFRS, etc.), systemic innovations, updates, etc. changes significantly increase the workload of professional accountants. Professional accountants use digital transformation applications to increase their work performance, ease their workload, save time, and make fast and accurate decisions. The aim of the research is to determine the use of digital transformation applications by professional accountants; To investigate the effects of perceived usefulness, perceived ease of use, perceived behavioral control, subjective norms, job adaptability, output quality, result demonstrability, intention to use and usage behaviors. In order to investigate whether the model developed within the scope of this research is supported by the data, a survey was administered to 393 professionals registered in the accounting chambers in the Western Mediterranean Region. The obtained data sets were analyzed with the SPSS 25 statistical package program. In this research, exploratory factor analysis was applied. Correlation analysis was performed to determine the relationship between the resulting factors. Based on the demographic characteristics of the participants, t test and one-way analysis of variance were performed. As a result of the research, the adapted model was determined to have 9 dimensions, and it was concluded that there was a positive relationship between these 9 dimensions and that the perceived benefit among these variables had a strong effect. In addition, it was determined that the participants adopted all the variables in digital transformation applications.

Keywords: Digital Transformation Applications, Certified Public Accountant, Accountant.

* Bu makale yazarlar tarafından ‘Dijital Dönüşüm Uygulamalarının Muhasebe Mesleğine Etkisinin Araştırılması’ başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.
Sorumlu Yazar/Corresponding Author: aerkan15@hotmail.com

1. Giriş

Teknolojik gelişmeler artık dünya çapında dijital boyutlara taşınmıştır. Bu durum birçok mesleği etkilemiş hatta bazı meslek gruplarının yok olmasına neden olmuştur. Birçok meslek mensubu dijital dönüşüm sürecine uyum sağlayarak gelişim göstermiş ve işlerindeki uygulama alışkanlıklarını yeniden şekillendirmişlerdir. Dijital dönüşüm sürecinden etkilenen mesleklerden bir tanesi de şüphesiz ki muhasebe mesleğidir. Muhasebe uygulamaları da birçok değişime uğramış ve değişim süreci her geçen gün artarak devam etmektedir (Güner vd., 2022: 1)

Muhasebe verilerinin çıktılarının dijital ortamda uygulanması ve iletilmesi, bilgisayar programları ile bazı denetim tekniklerinin yapılmaya başlanması, uluslararası standartların uygulamalarda benimsenmeye başlanması; SMMM'lerin görevlerini daha hızlı ve doğru yapabilmesi aşamasında dijitalleşmeye ayak uydurmasını zorunlu hale getirmiştir. Artan iş yükünü hafifletmek, vakti etkin ve verimli olarak kullanabilmek için dijital dönüşüm uygulamalarından yararlanmanın faydalı olacağı artan oranda kabul görmektedir. Dijital dönüşüm teknolojileri;

- **XML:** Bir verinin yahut dokümanın belirli tanımlar haline getirilerek kullanılan ve bu verilerin ilgili taraflara aktarılmasını sağlayan yazılım diline denir (Boritz, 2016: 39). Muhasebe entegratörleri vasıtasıyla ilgili aya ait evrakların sisteme aktarılmasıyla oluşturulan KDV beyannamesinin XML formatında kayıt edilerek, Gelir İdaresi Başkanlığına ait e-Beyanname programına aktarılarak tahakkuk ettirilmesi XML formatına örnek olarak gösterilebilir.
- **XBRL:** Bilgisayarın okuyabileceği bir standartta aktarılan işletmelere ait finansal ve finansal olmayan bilgilerin raporlandığı bir yazılım dilidir (Taylor ve Dzurinin, 2010: 71-78). KGK tarafından TMS'ye uygun formatta hazırlanan finansal tablolar (dipnotlar hariç) XBRL formatında analize uygun şekilde kamuya ve ilgililere paylaşımını aktarmak amacıyla "TMS Taksonomisi" yayımlanmıştır. Aynı zamanda e-Defter uygulamalarında oluşturulan bilgilerde XBRL formatında hazırlanmaktadır.
- **Endüstri 4.0:** Nesnelerin interneti, büyük veri, bulut bilişim, siber güvenlik ve yapay zeka teknolojileridir. Muhasebe uygulamalarında kullanılan çoğu aşamanın Endüstri 4.0 teknolojileri ile bağlantısının olduğunu söylemek mümkündür.
- **Robotik Süreç Otomasyonu:** Verileri bilgiye dönüştürme, işleme, geri bildirim ve diğer dijital sistemlerle etkileşim kılma imkân sağlayan bilgisayar yazılımı, diğer bir ifadeyle robotik teknoloji uygulamasıdır (Fernandes ve Aman, 2018, s.141). Bir işletmenin belirlenen aylara ait banka çıktılarının excel formatında alınarak muhasebe entegratör programına tanımlanarak aktarılması RSO'ya örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye’de dijital dönüşüm teknolojileri kullanılarak oluşturulan uygulamalar; e-Belge, e-Muhasebe, GİB platformları ve vergi denetimlerinde kullanılan uygulamalardır.

- **e-Belge Uygulamaları:** e-Fatura, e-Arşiv, e-SMM, e-İrsaliye ve e-Müstahsil makbuzudur. e-Belge uygulamaları kağıt üzerinde doldurulan faturanın dijital ortamda uygulanmış hali olup, muhteviyatı açısından farklı bir belge türü olmayıp, kağıt ortamında oluşturulan fatura ile hukuki olarak aynı özellikleri barındırmaktadır.
- **e-Muhasebe Uygulamaları:** e-Defter ile defter beyan sisteminden oluşmaktadır. e-Defter ve defter beyan sistemi uygulaması, tüm mükellefler için muhasebeye ilişkin tüm bilgilerin dijital platformda tutulmasına olanak sağlamakta; aynı zamanda bilgisayar programları ve yazılımları sayesinde bir vergi incelemesinde defterlerin ibrazından veya beyannamelerin düzenlemesinden önce kendi kayıtlarını kendilerinin denetlenmesine, hata ve eksiklerinin bulunmasına ve düzeltmelerin yapılmasına yönelik otokontrol avantajları oluşturmaktadır.
- **GİB e-Uygulamaları:** sıklıkla kullanılanlar; dijital vergi dairesi, e-Beyanname, interaktif vergi dairesi, e-tebligat, e-Haciz ve e-Yoklama uygulamalarıdır. Bu uygulamalar; mükellefler ile devlet arasında dijital bir köprü oluşturarak, elektronik ortamda yapılabilecek işlemleri tek bir çatı altına alarak uygulayıcıların tüm uygulamalara güvenli, hızlı ve kolay bir şekilde erişim sağlaması, bildirim, beyanname, dilekçe, yazı, dilekçe, rapor, tutanak ve diğer belgelerin elektronik ortamda verilmesi ve işlemlerin sonuçlarının uygulayıcılara elektronik ortamda sunularak, uygulayıcıların vergi ödevlerini dijital teknolojilerin sağladığı imkanlardan hizmet alma aşamasında yararlanması amacıyla oluşturulmuştur.
- **Vergi Denetimlerindeki e-Uygulamalar:** vergisel denetimlerde sıklıkla kullanılan bazı uygulamalar e-Viz, KDVİRA ve SARP’tan oluşmaktadır. Dijital dönüşüm teknolojilerinin sağladığı faydalar aynı zamanda vergi denetimlerinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin: e-Viz uygulaması, e-Defter uygulamasındaki XML dosyalarının yüklenmesiyle ortaya çıkan hataları veya şüpheli işlemleri direkt olarak denetmene göstererek, denetimin şekline ve yönüne etki etmektedir. KDVİRA sistemi de aynı şekilde ortaya çıkan sorunları hata raporu olarak bildirerek mükelleflerden ilgili hatalarını düzeltmesini istemektedir.

Bu araştırma kapsamında, dijital uygulamaların muhasebe mesleğine etkisini ölçmek amacıyla Batı Akdeniz Bölgesi’nde faaliyet gösteren Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler (SMMM) üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın giriş bölümünden sonra ikinci bölümde literatür taraması ve üçüncü bölümde de araştırmanın konusu ve amacı, araştırmanın kapsamı ve yöntemi, araştırmadan elde edilen bulgular ve

araştırmanın modeli ile hipotezleri yer almaktadır. Son bölümünde araştırmanın sonuçları değerlendirilmekte ve önerilerde bulunmaktadır.

2. Literatür

Özcan, Özer ve Aktaş (2010), teknoloji kabul modeli ile muhasebecilerin teknolojiyi kullanmasını inceledikleri çalışmada, kullanım kolaylığı ile fayda algısının muhasebecilerin bilgi teknolojilerini kullanılmasındaki tutumlarını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada muhasebecilerin kullandıkları teknolojiyi kabullenme düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna da varmışlardır.

Serçemeli (2018), araştırmasında dijital dönüşüm sürecinden etkilenen mesleklerin başında muhasebe ve denetimin olduğunu belirtmiş, bu mesleklerin geleceğinde ise yapay zekanın yeri ve önemine vurgu yaparak, yapay zekanın muhasebe ve denetim mesleğinde gelecekteki rolü üzerinde varsayımda bulunmuştur. Araştırma sonucunda SMMM'lerin ve denetçilerin yapay zekâ teknolojisinden etkilendiği ve bu teknolojinin gelişmesinin kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir.

Dursun, Ektik ve Tutcu (2019), teknolojinin zaman içerisinde sürekli olarak değişim gösterdiğini belirtmiş, Endüstri 4.0'ı dijital bir devrim olarak nitelendirmiştir. Araştırmada Endüstri 4.0'ın muhasebe mesleğine etkisinin boyutlarının saptanması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda Endüstri 4.0'ın muhasebe mesleğinde bir değişim ve dönüşüme neden olduğu, bu değişime meslek mensuplarının ayak uydurması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Kurt (2020), teknolojik gelişmelerin dijitalleşmeyi tetiklediği, dünyada ve Türkiye'de dijital dönüşüm ile oluşan yeni düzenin dışında kalmanın mümkün olmadığını tespit etmiştir. Araştırmacı, dijital dönüşümün Türkiye ekonomisine etkisinin geniş bir alana yayıldığını ve bu durum ile ilgili araştırmadan elde ettiği sonuçlara ilişkin çıkarımlarını paylaşmıştır. Bu çıkarımlardan en önemlisi, dijital dönüşüm sürecinde devletin rolünü ve ağırlığını arttırması gerektiği olmuştur.

Kurnaz vd. (2020), dijital dönüşümün muhasebe eğitime etkisi ile mevcut muhasebe eğitimlerinin uygulamada yeterliliğinin ölçülmesini amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, muhasebecilere yönelik bir anket uygulanmış elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, dijitalleşmenin muhasebe eğitiminde oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşılmış fakat mevcut muhasebe eğitimlerin dijital dönüşüm uygulamalarına yeteri kadar yer vermediği tespit edilmiştir. Bu durumun iş dünyasının ihtiyaçlarını karşılama noktasında yeteri kadar nitelikli muhasebecinin yetişmesinde olumlu katkı sağlayamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şeker ve Hoş (2021), çalışmalarında SMMM'lerin dijital muhasebe uygulamalarıyla ilişkilerini; teknoloji kabul modeli vasıtasıyla algılanan kullanım kolaylığının algılanan fayda ve kullanma niyeti üzerine etkisini araştırmıştır. Elde edilen sonuçlar neticesinde dijital muhasebe uygulamalarında SMMM'lerin fayda algısının, kullanma niyeti üzerinde olumlu ve pozitif bir etkisinin olduğu tespit

edilmiştir. SMMM’lerin dijital dönüşüm uygulamalarındaki kullanım kolaylığı algısının, kullanma niyeti ile algıladıkları fayda üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir etkisinin olmasına rağmen bu durumun istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

3. Dijital dönüşüm uygulamalarının muhasebe mesleğine etkisi

Bu bölümde; araştırmanın konusu, amacı, kapsamı ve yöntemi, araştırmadan elde edilen bulgular, ölçeğin güvenilirliği, ölçeğe yönelik normal dağılım testi sonuçları, açımlayıcı faktör analizi sonuçları, araştırma modeli ve hipotezleri yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın konusu ve amacı

Türkiye’de muhasebenin uygulama alanını etkileyen düzenlemeler (vergi, SGK, TMS-TFRS vb.), sistemsel yenilikler, güncellemeler vb. değişiklikler, SMMM’lerin iş yükünü oldukça arttırmaktadır. SMMM’ler iş performanslarını artırmak, iş yükünü hafifletmek, zamandan tasarruf sağlayabilmek, hızlı ve isabetli kararlar verebilmek için Dijital Dönüşüm Uygulamaları (DDU)’nı kullanmaktadırlar. Bu bağlamda araştırmanın amacı, DDU’nun SMMM’lerin mesleğine etkisinin neler olduğunu, ne ölçüde etkilediğini, bu kullanımı etkileyen dış faktörlerin neler olduğunu araştırmaktır.

3.2. Araştırmanın kapsamı ve yöntemi

Araştırmanın amacına yönelik olarak veri toplamak için iki bölümden oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. İlk bölümde, katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili yaş, cinsiyet, eğitim durumu, bağlı bulunduğu oda, mesleki deneyim, zorluk veya engeller olmak üzere 6 soru yöneltilmiştir. İkinci bölümde ise katılımcılara model olarak oluşturulan, örtük değişkenleri açıklayan gözlenen değişkenlerle alakalı 34 soruya ilişkin katılım dereceleri sorulmuştur. Sorular, “(1) Kesinlikle Katılmıyorum” ile “(5) Kesinlikle Katılıyorum” arasında cevaplanabilen 5’li Likert ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Ölçeğin sonunda ise SMMM’lere olumlu veya olumsuz eklemek istediği düşünceleri sorulmuştur.

Araştırma, Batı Akdeniz Bölgesi olarak tanımlanan; Alanya, Antalya, Burdur, Isparta ve Manavgat SMMM odalarında faaliyetine devam eden SMMM’leri kapsamaktadır. Araştırma T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulu izninin alınmasıyla uygulanmaya başlanmış, google forms ve yüz yüze görüşme suretiyle anket formları doldurtulmuştur. Araştırmada evren büyüklüğünün hesaplanması sürecinde SMMM’lerin sayısı dikkate alınmıştır. TÜRMOB verilerine göre; Alanya, Antalya, Burdur, Manavgat ve Isparta SMMM odalarında faaliyetine devam eden SMMM’lerin sayısı 5018 kişidir (TÜRMOB) (Erişim Tarihi:02.01.2024).

Tablo 1. Batı akdeniz bölgesi SMMM dağılımı

ODALAR	KİŞİ SAYISI
ALANYA	601
ANTALYA	3430
BURDUR	218
ISPARTA	340
MANAVGAT	429
TOPLAM	5018

Araştırmanın örneklem sürecinde % 95 güven aralığında ankete katılacak SMMM'lerin sayısının belirlenmesi için, araştırmanın ana kütleinde örneklem sayısının saptanmasında Kadıoğlu tarafından oluşturulan; aşağıdaki tablo dikkate alınmıştır.

Evren Büyük- lüğü	± 0.03 örneklem hatası (d)			± 0.05 örneklem hatası (d)			± 0.10 örneklem hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Şekil 1. Örneklem Sayısı Formülü

(<https://sbf.marmara.edu.tr/dosya/sbf/ders%20notlar%C4%B1/evren%20ve%20%C3%B6rnekleme.pdf>)

Uygulanan formüle göre en az 357 SMMM'nin ankete katılması gerekmektedir ki ankete 393 SMMM katılım göstermiştir.

3.3. Araştırmada elde edilen bulgular

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılarla alakalı demografik verilere ilişkin sonuçlar, oluşturulan ölçeğe ait tanımlayıcı istatistikler ve normal dağılım sonuçları, ankette yer alan çoklu sonuçlara ait sonuçlar, ölçeğin güvenirliği, ölçeğe yönelik normal dağılım testi sonuçları ve açımlayıcı faktör analizi sonuçları değerlendirilecektir.

3.3.1. Katılımcılara ilişkin genel bilgiler

Araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	133	33,8
Erkek	260	66,2
Toplam	393	100,0

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları Tablo 2’de görülmektedir. Buna göre; TURMOB verilerine göre ülkemizdeki SMMM’lerin yaklaşık % 66,73’ü erkek, % 33,27’si ise kadındır. Ankette ise ankete katılan erkek oranı % 66,20 iken kadın oranı %33,80’dir. Bu durumda, ankete katılan SMMM’lerin cinsiyet dağılımları ile TURMOB verilerindeki SMMM’lerin cinsiyet dağılımlarının önemli ölçüde uyum gösterdiği tespit edilmiştir. Ankete katılım sağlayan SMMM’lerin yaşları;

- 1-35 yaş arası Genç,
- 36-50 yaş arası Orta,
- 51 ve üstü İleri Yaş olarak gruplandırılmıştır.

Bu gruplandırmaya göre katılımcılara ilişkin yaş dağılımı aşağıdaki gibidir;

Tablo 3. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları

Yaş Aralığı	Frekans	Yüzde
Genç	68	17,3
Orta	175	44,5
İleri Yaş	150	38,2
Toplam	393	100,0

Katılımcıların yaş dağılımı Tablo 3’de görülmektedir. TURMOB verileri bu duruma göre gruplandırıldığında SMMM’lerin % 55’i “Orta”, % 33’ü “İleri Yaş” ve % 12’si “Genç” kategorisinde yer almaktadır. Ankette ise % 44,5’i “Orta”, % 38,2’si “İleri Yaş” ve % 17,3’ü “Genç” olarak gruplandırılmıştır. Bu durumda anketin yaş dağılımı sonuçlarının TÜRMOB verileriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Lisans	336	85,5
Lisansüstü	57	14,5
Toplam	393	100,0

Katılımcıların eğitim durumu Tablo 4’ de görülmektedir. TURMOB verilerine göre SMMM’lerin % 88’i lisans ve altı, % 12’si lisansüstü kategorisinde yer almaktadır. Ankette ise % 85,5’i lisans ve altı, % 14,5’i ise lisansüstü olarak gruplandırılmıştır. Bu durumda anketin eğitim durumu sonuçlarının TURMOB verileriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Ankete katılım sağlayan SMMM’lerin deneyimlerini;

- 10 yıl ve altı “Az Deneyimli”,
- 11-20 yıl arası “Orta Deneyimli”
- 21 yıl ve üstü “Çok Deneyimli” olarak gruplandırılmıştır.

Katılımcıların unvan gruplandırılmalarına göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 5. Katılımcıların Mesleki Tecrübelerine Göre Dağılımları

Unvan	Frekans	Yüzde
Az Deneyimli	104	26,5
Orta Deneyimli	120	30,5
Çok Deneyimli	169	43,0
Toplam	393	100,0

Katılımcıların mesleki tecrübelerine ilişkin dağılımları tablo 5’de görülmektedir. Buna göre SMMM’lerin yüzdelik sıralamaları sırasıyla % 43’ü “Çok Deneyimli” % 30,5’, “Orta Deneyimli” ve % 26,5’i ise “Az Deneyimli” olarak gruplanmıştır. Yüzdelik dağılımlarının birbirine yakın olması DDU’nun her tecrübe düzeyinin değerlendirmesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Kayıtlı Oldukları Odaya Göre Dağılımları

Oda	Frekans	Yüzde
Alanya	54	13,7
Antalya	218	55,5
Burdur	44	11,2
Isparta	34	8,7
Manavgat	43	10,9
Toplam	393	100

Katılımcıların kayıtlı oldukları odalara ilişkin dağılımları Tablo 6’da görülmektedir. Antalya’da faaliyet gösteren SMMM’ler araştırmanın %55,50’lik kısmını oluşturmaktadır. Bu durum araştırma açısından gayet normaldir, çünkü diğer illere oranla Antalya’ya kayıtlı SMMM’ler çok daha fazladır.

3.3.2. Ölçeğe ait tanımlayıcı istatistikler ve normal dağılım sonuçları

Katılımcıların ölçekteki likert sorulara verdikleri cevaplara ait genel bilgiler yani ölçeğe ait tanımlayıcı istatistikler bu kısımda yer almaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların ölçekteki ifadelere verdikleri cevaplara ait istatistiksel değerler şu şekildedir:

Tablo 7. Katılımcıların ölçekteki ifadelere verdikleri cevaplara ait genel istatistikler

Ölçekte Yer Alan İfadeler	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama Değer	Standart Sapma
DDU işimdeki etkinliğimi arttırıyor.	2,00	5,00	4,1705	0,88867
DDU işimde üretkenliğimi arttırıyor.	2,00	5,00	4,1527	0,87895
İşimde DDU kullanmayı faydalı buluyorum.	2,00	5,00	4,1221	0,81775
DDU iş performansımı arttırıyor.	2,00	5,00	4,0636	0,81973
DDU işlerimi daha hızlı tamamlamamı sağlıyor	2,00	5,00	4,0789	0,84599
DDU işimde yüksek kaliteli bilgi edinmemi sağlıyor.	2,000	5,000	4,0814	0,81032
DDU işimi daha kolay yapmamı sağlıyor.	2,00	5,00	4,0738	0,81888
DDU işimde daha doğru bilgiye erişmemi sağlıyor.	2,00	5,00	4,0534	0,79520
DDU kullanmak için gerekli kaynağa sahibim.	2,00	5,00	4,1501	0,63916
DDU kullandığım başka sistemlerle uyumludur.	2,00	5,00	4,1018	0,66610
DDU kullanmak için gerekli bilgiye sahibim.	2,00	5,00	4,1781	0,65763
DDU kullanmak için gerekli yeteneğe sahibim.	2,00	5,00	4,1628	0,69543
DDU kullanmayı kolay buluyorum	2,00	5,00	3,8855	0,58868
DDU kullanım sürecini açık ve anlaşılır buluyorum.	2,00	5,00	3,8855	0,62647
DDU ile yapmak istediklerimi kolaylıkla yapabilirim.	2,00	5,00	3,8957	0,68274
DDU kullanmak için çok fazla zihinsel çaba harcamam gerekmez.	2,00	5,00	3,9338	0,64341
DDU kullanmayı öğrenmek kolaydır.	2,00	5,00	3,8219	0,63393
Meslektaşlarım işimde DDU kullanmam gerektiğini düşünüyor.	1,00	5,00	3,5776	0,93662
DDU ile elde ettiğim sonuçları başkalarına rahatlıkla anlatabilirim.	1,00	5,00	3,6260	0,96892
Fikirleri benim için önemli kişiler işimde DDU kullanmam gerektiğini düşünüyor.	1,00	5,00	3,5929	0,94066
Çalıştığım organizasyon, DDU kullanmayı destekliyor.	1,00	5,00	3,5496	0,96532
DDU yaptığım işin amacına uygundur.	1,00	5,00	3,2163	1,02844
Yaptığım işte DDU kullanmak önemlidir.	2,00	5,00	3,2977	1,08111
DDU kullanmak yaptığım işle ilgilidir.	2,00	5,00	3,3181	1,10800
DDU ile elde edilen sonuçlardan memnunum.	2,00	5,00	3,5776	1,01253
DDU ile elde edilen sonuçların kalitesi yüksektir.	2,00	5,00	3,4733	1,00505
DDU ile elde edilen sonuçları mükemmel olarak değerlendiriyorum.	1,00	5,00	3,4249	1,03514
DDU kullanmanın neden yararlı olduğunu açıklamakta güçlük çekerim	2,00	5,00	3,6336	1,21348
DDU kullanmanın sonuçlarını açıkça görebiliyorum.	2,00	5,00	3,7201	1,23223
DDU ile elde ettiğim sonuçları başkalarına aktarmakta zorlanmam.	2,00	5,00	3,7684	1,18228
Erişebildiğim ölçüde DDU kullanmayı düşünüyorum.	2,00	5,00	4,4835	0,56727
Gelecekte DDU kullanmayı planlıyorum.	2,00	5,00	4,4529	0,54253
İşyerinizdeki çalışmalarınızın ne kadarında DDU kullanıyorsunuz?	4,00	5,00	4,9288	0,25756
İşimde DDU sık kullanırım.	4,00	5,00	4,9109	0,28519

Yukarıda 5’li likert ölçeğe göre hazırlanmış anket sorularına katılımcıların verdiği cevaplar; minumum değer, maksimum değer, ortalama değer ve standart sapma yer almaktadır. Anket sonuçlarına bakılarak anlamlı sonuçlar ortaya çıktığı söylenebilir. Katılımcıların yukarıdaki ifadelere verdiği cevapların ortalamaları en düşük 3,2163 iken en yüksek 4,9288’dir. Ölçeğe verilen cevaplar ne kadar yüksekse ifadelere katılımın da o kadar yüksek olduğu kabul edildiğinden verilen cevapların ortalamalarının yüksek olduğu söylenebilir. İfadelere ilişki uyum değerleri Tablo 8’ de gösterilmektedir.

Tablo 8. İfadelerin ortalama uyum değeri

5’li Likert	Puanlar	PuanAralığı	Değerlendirme
Tamamen Katılmıyorum	1	1,00-1,79	Çok Düşük
Katılmıyorum	2	1,80-2,59	Düşük
Kararsızım	3	2,60-3,39	Orta
Katılıyorum	4	3,40-4,19	Yüksek
Tamamen Katılıyorum	5	4,20-5,00	Çok Yüksek

Ortalama uyum değerleri sonuçlarına göre verilen cevapların tümü “Yüksek” ve “Çok Yüksek” ortalama aralığında bulunmaktadır. Bu durumda DDU’nun muhasebe mesleğine etkisinin SMMM’ler tarafından olumlu olarak değerlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yani SMMM’lerin DDU’nun varlığından memnun olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.3. Çoklu yanıtların analizi

Anketin 7. sorusundan SMMM’lere, “ DDU’da size göre engel ve zorluk var mıdır? Varsa aşağıdakilerden hangileridir? ” çoklu sorusu sorulmuştur. Çoklu yanıtlar aşağıdaki gibidir;

- Yüksek Maliyet,
- Veri-Data Güvenliği,
- Personelin DDU’yu Algılama Yeteneği,
- Sistem İle İlgili Güncellemeler ve
- Diğer seçeneği de SMMM’lerin fikirlerine sunulmuştur.

Yapılan frekans analizi sonucunda aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır;

Tablo 9. Engel veya zorluk frekans analizi sonuçları

Engel Veya Zorluklar						
	Engel ve Zorluk Olduğunu Düşünenler		Cevap Vermeyenler		Toplam	
	Kişi	Yüzde	Kişi	Yüzde	Kişi	Yüzde
Çoklu yanıt sonuç	281	71,5%	112	28,5%	393	100,0%

Katılımcıların % 71,5'i DDU'da engel veya zorluk olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %28,5'i ise görüş belirtmemektedir. Katılımcıların % 71,5'i ise yukarıda belirtilen engel veya zorluklardan en az bir tanesini işaretlemiştir. Bu sonuçlarla ilgili, ankete katılan SMMM'lerin DDU konusunda faaliyetlerinde bazı engel veya zorluklarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu durumların sonuçları ise aşağıdaki gibidir;

Tablo 10. Engel veya zorlukların yüzdesel dağılımları

Engel veya Zorluklar		Cevaplar	
		Kişi	Yüzdesi
Çokluyantı ^{1a}	Yüksek Maliyet	17	3,6%
	Veri-data Güvenliği	60	12,8%
	Personelin DDU Algılama Yeteneği	169	36,2%
	Sistemle İlgili Güncellemeler	221	47,3%
Toplam		467	100,0%

Katılımcıların DDU'nda karşılaştıkları engel veya zorluk seçimlerine ilişkin sonuçlar yukarıdaki gibidir. Ankete katılan kişi sayısı 393 olmasına rağmen toplam cevapların 467 olması bir kişinin birden fazla seçeneği işaretleyebilmesinden dolayıdır. Yukardaki sonuçlara göre 281 kişiden;

- ✓ 17 kişi % 3,6 yüksek maliyet,
- ✓ 60 kişi % 12,8 veri-data güvenliği,
- ✓ 169 kişi % 36,2 personelin algılama yeteneği,
- ✓ 221 kişi % 47,3 ise sistemle ilgili güncellemeleri DDU da karşılaştıkları engel veya zorluk olarak değerlendirmişlerdir.

Bu sonuçlar neticesinde SMMM'lerin DDU'da yüksek maliyet ile veri-data güvenliği konusunda engel veya zorluklarla çok azının karşılaştığı söylenebilir. SMMM'lerin DDU'ya harcadıkları maliyetler genellikle; program bedeli, güncelleme bedeli, internet faturaları, kontör faturaları vs. gibi kalemler olsa da genellikle çoğu muhasebeci tarafından yıl sonunda dijital dönüşüm giderleri olarak mükelleflerden alındığı için SMMM için maliyet teşkil etmemektedir. Anket sonucunda ortaya çıkan sonucun düşüklüğünün bu yüzden olduğu tahmin edilmektedir. Diğer taraftan veri-data güvenliği ise özellikle bilgisayara karşı saldırılardan oluşan zararlı yazılımlardır. Bu noktada da artık birçok SMMM verilerini bir diğer DDU olan bulut bilişim teknolojisinde depolamakta veya olası risklere karşı dataalarını her hafta yedeklemektedir. Bu sebepten dolayı anket sonucunda çıkan sonucun düşüklüğünün bu yüzden olduğu tahmin edilmektedir.

Personelin DDU'yu algılama yeteneği ile DDU'nda gerçekleşen güncellemelerin ise bir hayli fazla olduğu tespit edilmiştir. DDU'nın her ne kadar uygulayıcılara hız kazandırdığı varsayılsa da SMMM'ler personeline de bu durumu öğretmek veya aktarmak zorundadır. Bu durumda personellerin durumu geç algılaması, sık değişmesi vb. olumsuz durumlardan dolayı SMMM'lerin engel veya

aksaklık olarak algıladıkları düşünülmektedir. Diğer yandan sistem ile ilgili güncellemelerde ise SMMM'ler, GİB, Dijital Vergi Dairesi, entegrasyon programları, e-defter gibi bir çok uygulamada sürekli olarak güncelleme, donma veya aksaklıkla karşılaşmaktadırlar. DDU'nun kullanımındaki amaçlardan biri, işlemlerde hızlı olmak ve zamandan tasarruf sağlamak olduğu için, sistemlerde bazen yaşanan sorunlardan dolayı SMMM'ler bu durumu aksaklık veya engel olarak yorumlamış olabilirler.

3.3.4. Ölçeğin güvenirliği

Kullanılan ölçeğin güvenirliğini ölçmek için Cronbach's Alpha değeri araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 11. Ölçeğin güvenirlik sonuçları

Cronbach's Alpha Değeri
0,895

Tablo 11'de de görüldüğü üzere ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,895 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre araştırmada kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

3.3.5. Ölçeğe yönelik normal dağılım testi sonuçları

Ölçeğin içinde yer alan ifadelerle verilen cevapların normal dağılıma uyup uymadığını kontrol etmek için anket sorularına verilen cevaplardan elde edilen verilerin Skewness ve Kurtosis değerleri araştırılmıştır. Likert tipi ölçekte yer alan sorulara ait Skewness ve Kurtosis değerleri aşağıda sunulmaktadır:

Örneklem sayısı 100'den büyük olan anket çalışmalarında -3,29 ve +3,29 eşik değeri aralığının kullanılması Mayers tarafından önerilmektedir (Mayers, 2013: 53). Ölçekte yer alan ifadelerin Skewness ve Kurtosis değerlerinin -3,29 ile +3,29 aralığında olup olmadığı incelenmiş ve görüldüğü gibi ölçekteki ifadelerin Skewness ve Kurtosis değerlerinin -3,29 ile +3,29 aralığında olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ölçekte yer alan tüm ifadelerin normal dağılıma uygun olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

3.3.6. Ölçeğe yönelik açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların; DDU'ya yönelik algı düzeylerinin ve düşüncelerinin belirli başlıklar altında toplanarak daha kolay analiz edilebilmesi ve likert tipi ifadelerle verilen cevaplar neticesinde ulaşılan verilerden elde edilen çok sayıdaki değişkenin daha az sayıda ve belirli değişkenler ile ifade edebilmesi için açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Tablo 12. Ölçekteki ifadelerle verilen cevaplara ait Skewness ve Kurtosis değerleri

Ölçekte Yer Alan İfadeler	Skewness Değeri	Kurtosis Değeri
DDU işimdeki etkinliği arttırıyor.	-0,779	-0,315
DDU işimde üretkenliği arttırıyor.	-0,846	-0,010
İşimde DDU kullanmayı faydalı buluyorum.	-0,707	0,001
DDU iş performansımı arttırıyor.	-0,677	0,049
DDU işlerimi daha hızlı tamamlamamı sağlıyor	-0,735	0,028
DDU işimde yüksek kaliteli bilgi edinmemi sağlıyor.	-0,584	-0,204
DDU işimi daha kolay yapmamı sağlıyor.	-0,725	0,170
DDU işimde daha doğru bilgiye erişmemi sağlıyor.	-0,616	0,051
DDU kullanmak için gerekli kaynağa sahibim.	-1,202	2,755
DDU kullandığım başka sistemlerle uyumludur.	-1,210	2,239
DDU kullanmak için gerekli bilgiye sahibim.	-1,125	2,102
DDU kullanmak için gerekli yeteneğe sahibim.	-1,237	2,950
DDU kullanmayı kolay buluyorum	-1,782	2,598
DDU kullanım sürecini açık ve anlaşılır buluyorum.	-1,539	2,557
DDU ile yapmak istediklerimi kolaylıkla yapabilirim.	-1,510	2,996
DDU kullanmak için çok fazla zihinsel çaba harcamam gerekmez.	-1,499	2,666
DDU kullanmayı öğrenmek kolaydır.	-1,949	2,741
Meslektaşlarım işimde DDU kullanmam gerektiğini düşünüyor.	-0,788	-0,389
DDU ile elde ettiğim sonuçları başkalarına rahatlıkla anlatabilirim.	-0,765	-0,272
Fikirleri benim için önemli kişiler işimde DDU kullanmam gerektiğini düşünüyor.	-0,770	-0,372
Çalıştığım organizasyon, DDU kullanmayı destekliyor.	-0,706	-0,677
DDU yaptığım işin amacına uygundur.	0,151	-1,198
Yaptığım işte DDU kullanmak önemlidir.	0,141	-1,302
DDU kullanmak yaptığım işle ilgilidir.	0,115	-1,368
DDU ile elde edilen sonuçlardan memnunum.	-0,354	-1,004
DDU ile elde edilen sonuçların kalitesi yüksektir.	-0,267	-1,102
DDU ile elde edilen sonuçları mükemmel olarak değerlendiriyorum.	-0,242	-1,027
DDU kullanmanın neden yararlı olduğunu açıklamakta güçlük çekerim	-0,172	-1,540
DDU kullanmanın sonuçlarını açıkça görebiliyorum.	-0,243	-1,566
DDU ile elde ettiğim sonuçları başkalarına aktarmakta zorlanmam.	-0,306	-1,442
Erişebildiğim ölçüde DDU kullanmayı düşünüyorum.	-0,778	1,047
Gelecekte DDU kullanmayı planlıyorum.	-0,438	0,293
İşyerinizdeki çalışmalarınızın ne kadarında DDU kullanıyorsunuz?	-1,346	2,245
İşimde DDU sık kullanırım.	-1,897	2,423

Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi neticesinde öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testleri sonuçları şu şekildedir:

Tablo 13. Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Değeri	0,874
Bartlett Küresellik Testi Sonucu	13079,577
Significance Değeri	<0,001

Tablo 13’den görüldüğü üzere KMO değeri 0,874 olarak tespit edilmiş ve faktör analizine dahil edilen ölçekteki ifadelerle ait veri setinin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca significance değerinin 0,05’den küçük olması sebebiyle yapılan testin anlamlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ölçeğin geçerli olduğu da tespit edilmiştir.

Faktör analizi neticesinde faktörlerin altında toplanan ifadelerle ait faktör yükü değerleri, faktörlerin varyans açıklama oranı, faktörlerin özdeğerleri, faktörlerin ortalama değerleri ile faktörlerin güvenilirlik değerleri şu şekildedir:

Tablo 14. Ölçeğe ait açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Faktörler	Faktör Yükü	Özdeğer	Varyans Açıklama Oranı (%)	Güvenilirlik	Ortalama Değer
Faktör 1: Algılanan Fayda		5,862	17,241	0,942	4,0996
DDU işimde üretkenliğimi artırıyor.	0,858				
DDU işimdeki etkinliğimi artırıyor.	0,850				
DDU iş performansımı artırıyor.	0,848				
DDU işlerimi daha hızlı tamamlamamı sağlıyor	0,831				
İşimde DDU kullanmayı faydalı buluyorum.	0,830				
DDU işimi daha kolay yapmamı sağlıyor.	0,821				
DDU işimde daha doğru bilgiye erişmemi sağlıyor.	0,794				
DDU işimde yüksek kaliteli bilgi edinmemi sağlıyor.	0,791				
Faktör 2: Algılanan Kullanım Kolaylığı		4,099	12,056	0,937	3,8845
DDU kullanmayı öğrenmek kolaydır.	0,887				
DDU kullanmak için çok fazla zihinsel çaba harcamam gerekmez.	0,876				
DDU ile yapmak istediklerimi kolaylıkla yapabilirim.	0,845				
DDU kullanım sürecini açık ve anlaşılır buluyorum.	0,812				
DDU kullanmayı kolay buluyorum	0,748				

Tablo 14. Ölçeğe ait açımlayıcı faktör analizi sonuçları (devam)

Faktör 3: Sübjektif Normlar		3,665	10,779	0,966	3,5865
Çalıştığım organizasyon, DDU kullanmayı destekliyor.	0,936				
Fikirleri benim için önemli kişiler işimde DDU kullanmam gerektiğini düşünüyor.	0,931				
Meslektaşlarım işimde DDU kullanmam gerektiğini düşünüyor.	0,926				
DDU ile elde ettiğim sonuçları başkalarına rahatlıkla anlatabilirim.	0,916				
Faktör 4: Algılanan Davranışsal Kontrol		2,967	8,725	0,882	4,1482
DDU kullanmak için gerekli bilgiye sahibim.	0,868				
DDU kullanmak için gerekli kaynağa sahibim.	0,857				
DDU kullanmak için gerekli yeteneğe sahibim.	0,737				
DDU kullandığım başka sistemlerler uyumludur.	0,730				
Faktör 5: Sonuç Gösterilebilirlik		2,841	8,357	0,986	3,7074
DDU ile elde ettiğim sonuçları başkalarına aktarmakta zorlanmam.	0,938				
DDU kullanmanın sonuçlarını açıkça görebiliyorum.	0,927				
DDU kullanmanın neden yararlı olduğunu açıklamakta güçlük çekerim	0,927				
Faktör 6: İşe Uyum		2,833	8,332	0,967	3,2774
DDU yaptığım işin amacına uygundur.	0,932				
DDU kullanmak yaptığım işle ilgilidir.	0,925				
Yaptığım işte DDU kullanmak önemlidir.	0,920				
Faktör 7: Çıktı Kalitesi		2,726	8,019	0,948	3,4919
DDU ile elde edilen sonuçları mükemmel olarak değerlendiriyorum.	0,910				
DDU ile elde edilen sonuçlardan memnunum.	0,902				
DDU ile elde edilen sonuçların kalitesi yüksektir.	0,888				
Faktör 8: Kullanma Niyeti		1,611	4,739	0,734	4,4682
Erişebildiğim ölçüde DDU kullanmayı düşünüyorum.	0,871				
Gelecekte DDU kullanmayı planlıyorum.	0,866				
Faktör 9: Kullanım Davranışı		1,202	3,537	0,820	4,9198
İşimde DDU sık kullanırım.	0,780				
İş yerinizdeki çalışmalarınızın ne kadarında DDU kullanıyorsunuz?	0,737				

Tablo 14'deki sonuçlara göre Kaiser-Meyer-Olkin değerinin yüksek olması ayrıca p değerinin 0,05'in altında olmasından dolayı faktör analizi ile ilgili sonuçların güvenilir olduğu anlaşılmaktadır. Faktör analizi sonuçları neticesinde SMMM'lerin DDU ölçeği sorularına verdiği cevaplar 9 boyut altında toplanmıştır. Bu boyutlar;

- Algılanan fayda (AF),
- Algılanan kullanım kolaylığı (AKK),

- Algılanan davranışsal kontrol (ADK),
- Sonuç gösterilebilirlik (SG),
- Sübjektif normlar (SN),
- İşe uyum (İU),
- Çıktı kalitesi (ÇK),
- Kullanım niyeti (KN),
- Kullanım davranışı (KD) olarak belirlenmiştir.

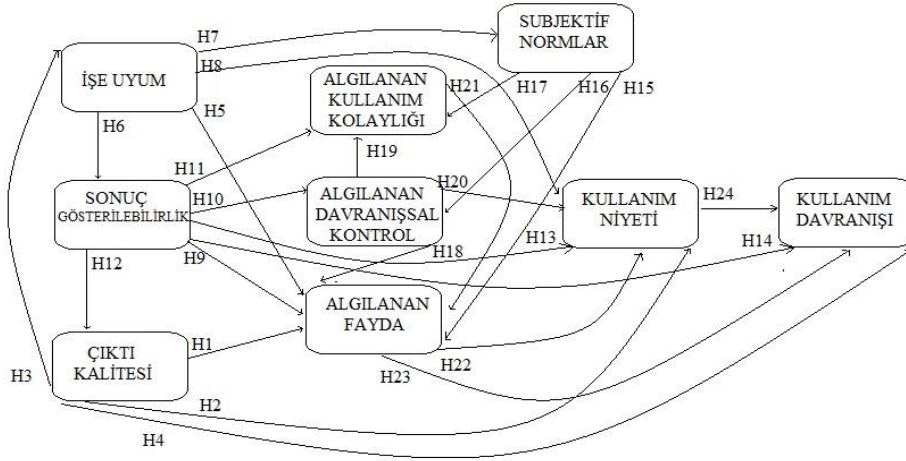
Bu araştırma, DDU'nun kullanım kararlarının kapsamını teorik olarak genişletmeyi amaçlamakta, araştırmada elde edilecek bulgular, SMMM'lerin DDU benimsemesini teşvik etmek için kullanılabilir. DDU, AF ile AKK'nı etkileyen faktörlerin daha iyi anlaşılabilir SMMM'lerde farklı bakış açıları, farkındalık ve fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca dış faktör olarak oluşturulan değişkenlerin, SMMM'lerin DDU'yu benimsemesinin kullanım niyetini hangi düzeyde etkilediğini araştırmak ve DDU'nun benimsenmesine etki eden faktörleri anlamak amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre faktör ortalamaları en düşük 3,2774 ile "işe uyum" faktörü olurken, en yüksek 4,9198 ile "kullanım davranışı" olmuştur. Ayrıca genel olarak değerlendirildiğinde SMMM'lerin DDU'ya yönelik düşüncelerinin oldukça olumlu olduğu izlenimi ortaya çıkmıştır.

3.4. Araştırma modeli ve hipotezleri

Bu araştırmada içsel ve dışsal faktörlerin DDU'nun kullanım kararını etkilediği söylenebilir. İçsel faktörler; DDU'nun kullanılabilirliği için SMMM'nin ihtiyaç duyacağı yeteneğin ve mesleki bilginin ne kadarının kendisinde olduğu ya da olmadığının tespitinin araştırılması olarak değerlendirilebilir. Dışsal faktörler ise, DDU'nun sistemlerine erişim olanağı, mevcut altyapı, dışardan edinilen tavsiyeler, mevcut sistemin kullanılarak işi tamamlamak için SMMM'nin gerekli kaynak, donanım ve imkânlarının tespiti şeklinde açıklanabilir.

Araştırmada TKM, TKM 2 ve PDT'yi birleştirilerek insani, sosyal ve dışsal faktörler birbirleriyle entegre edilmiş ve analiz sonuçlarının anlamlı olması durumunda bir model oluşturulması planlanmıştır. Bu modelde TKM'den; algılanan fayda (AF) ile algılanan kullanım kolaylığı (AKK) değişkenleri, PDT'den; sübjektif normlar (SN) ile algılanan davranışsal kontrol (ADK) değişkenleri, son olarak TKM 2'den; işe uyum (İU), sonuç gösterilebilirlik (SG) ile çıktı kalitesi (ÇK) değişkenleriyle entegre edilmiştir. Bu modelle orijinal TKM, TKM2 ve PDT'ye yeni değişkenler eklenmiştir. DDU'nun muhasebe mesleğine etkisinin boyutlarını detaylı incelemek için genişletilmiş bir model oluşturulmuştur. Bu modelin değişkenleri her ne kadar TKM, PDT ve TKM'den alınmış olsa da, referans alınan bu değişkenler, farklı dijital teknolojilerin uygulayıcılar üzerinde etkisini inceleyen çalışmalardan entegre edildiği için bu bölümlerde değişiklik yapılmış, DDU olarak

düzenlenmiştir. Bundan dolayı sorularda değişiklik olduğundan seçilen değişkenlerin anlamlı olup olmadığını belirlemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve araştırmanın modeli buna istinaden oluşturulmuştur. Literatürde daha önce yapılan çalışmalarda genellikle tek bir model incelenmekte ve bu model tek bir konuya bağlanmaktadır. Saygılı vd. (2022), “Muhasebe Programlarına Yönelik Değişirme Niyetinin Teknoloji Kabul Modeli (TKM) Çerçevesinde İncelenmesi: Sakarya İli Örneği” çalışmasında muhasebe programları araştırmanın konusu iken, TKM de araştırmada kullanılan model olarak örnek gösterilebilir. Bu araştırmada ise dijital dönüşüm teknolojileri ve uygulamaları tüm yönleriyle ele alınmış, literatürde teknolojik uygulamaların uygulayıcılara etkisinin tespit edilmesi aşamasında sıklıkla ve tek bir model olarak ele alınan TKM, TKM2 ve PDT birleştirilerek yeni bir model oluşturulmuş ve araştırmanın daha kapsamlı değerlendirmesine olanak sağlanmıştır. Araştırma bu yönüyle literatüre katkı sağlamakla birlikte mevcut dijital dönüşüm dönüşüm uygulamaları için bir kaynak, gelecekte yapılabilecek araştırmalara da yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Araştırma modeli aşağıdaki gibidir;

Şekil 2. Araştırma modeli

Yukarıdaki modelde oluşturulan hipotezler ve birbirlerine etkisinin olup olmadığı araştırılmak istenmektedir.

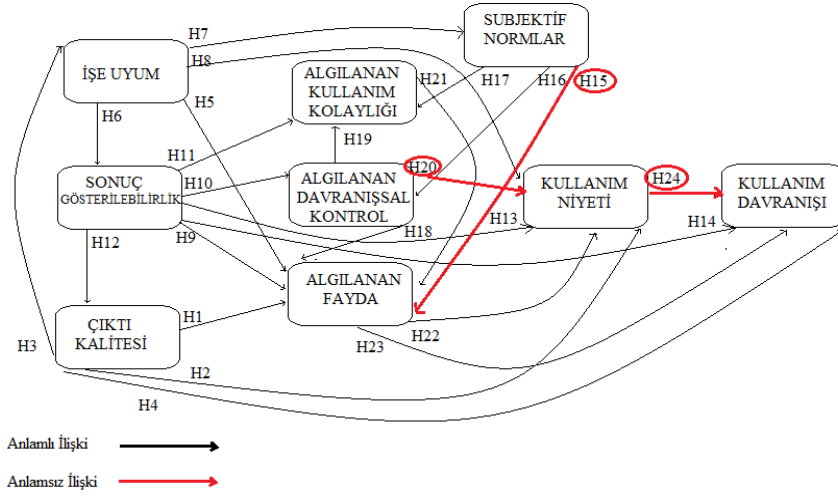
Araştırma modelinde oluşturulan değişkenlere ilişkin korelasyon analizi yapılmasının amacı, değişkenlerin birbirleriyle ilişkisinin düzeyinin ölçülmesi ayrıca değişkenler arasında doğrusal bir anlamlı ilişkinin varlığını araştırmaktır (Kalaycı, 2018, s. 115).

Tablo 15’de değişkenlere ilişkin korelasyon analizinin sonuçlarına yer verilmiştir. Sonuçlar için seçilen yöntem analiz Bivariate yöntemi ile Pearson’ dır.

Tablo 15. Korelasyon analizi sonuçları

		AF	ADK	AKK	SN	İÜ	ÇK	SG	KN	KD
AF	Pear.	1	,197**	,193**	-,007	,200**	,239**	,389**	,101*	,165**
	Sig.		,000	,000	,894	,000	,000	,000	,045	,001
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393
ADK	Pear.	,197**	1	,569**	,171**	,059	,026	,153**	-,036	,046
	Sig.	,000		,000	,001	,242	,608	,002	,472	,361
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393
AKK	Pear.	,193**	,569**	1	,416**	,087	,038	,142**	,014	,042
	Sig.	,000	,000		,000	,084	,448	,005	,780	,406
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393
SN	Pear.	-,007	,171**	,416**	1	,108*	-,039	-,033	,053	,043
	Sig.	,894	,001	,000		,032	,440	,518	,293	,393
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393
İÜ	Pear.	,200**	,059	,087	,108*	1	,470**	,274**	,175**	-,017
	Sig.	,000	,242	,084	,032		,000	,000	,000	,741
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393
ÇK	Pear.	,239**	,026	,038	-,039	,470**	1	,321**	,230**	,160**
	Sig.	,000	,608	,448	,440	,000		,000	,000	,001
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393
SG	Pear.	,389**	,153**	,142**	-,033	,274**	,321**	1	,147**	,139**
	Sig.	,000	,002	,005	,518	,000	,000		,004	,006
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393
KN	Pear.	,101*	-,036	,014	,053	,175**	,230**	,147**	1	,080
	Sig.	,045	,472	,780	,293	,000	,000	,004		,113
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393
KD	Pear.	,165**	,046	,042	,043	-,017	,160**	,139**	,080	1
	Sig.	,001	,361	,406	,393	,741	,001	,006	,113	
	N	393	393	393	393	393	393	393	393	393

Yukarıdaki korelasyon analizi sonucunda araştırma modeli sonuçları aşağıdaki gibidir;

Şekil 3. Araştırma modeli sonuçları arasındaki ilişki sonuçları

Şekil 3, araştırma modelinin sonuçları göstermektedir. Kırmızı ile daire içine alınan ve oklanan işaretler kurulan hipotezlerden anlamsız ilişkiye sahip olanlara aittir. Araştırma modelinde toplam 24 hipotez tanımlanmış, bunlardan 21 tanesi model tarafından desteklenmiş, 3 tanesi (H15, H20, H24) model tarafından desteklenmemiştir. H15= - 0,007; H20= - 0,036; H24= 0,80 düzeyinde düşük bir etki olduğu için geçersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Modele ilişkin hipotezler aşağıdaki Tablo 16'da gösterilmektedir.

Tablo 16. Hipotez sonuçları

Hipotezler	Sonuç
	Değer
H1: Çıktı kalitesinin algılanan fayda ile arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,239
H2: Çıktı kalitesinin kullanım niyeti üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,23
H3: Çıktı kalitesinin işe uyum üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,47
H4: Çıktı kalitesinin kullanım davranışı üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,16
H5: İşe uyumun algılanan fayda ile arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,20
H6: İşe uyumun sonuç gösterilebilirliği üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,274
H7: İşe uyumun subjektif normların üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,108
H8: İşe uyumun kullanım niyetinin üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,175
H9: Sonuç gösterilebilirliğin algılanan fayda üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,389
H10: Sonuç gösterilebilirliğin algılanan davranışsal kontrol üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,153
H11: Sonuç gösterilebilirliğin algılanan kullanım kolaylığı üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,142
H12: Sonuç gösterilebilirliğin çıktı kalitesi üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,321
H13: Sonuç gösterilebilirliğin kullanım niyetinin üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır..	Kabul 0,147
H14: Sonuç gösterilebilirliğin kullanım davranışı üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,139
H15: Subjektif normların algılanan fayda üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Ret -,007
H16: Subjektif normların algılanan davranışsal kontrol üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,171
H17: Subjektif normların algılanan kullanım kolaylığı üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,416
H18: Algılanan davranışsal kontrolün algılanan fayda üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,197
H19: Algılanan davranışsal kontrolün algılanan kullanım kolaylığı üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,569
H20: Algılanan davranışsal kontrolün kullanım niyeti üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Ret -0,036
H21: Algılanan kullanım kolaylığının algılanan fayda üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,193
H22: Algılanan faydanın kullanım niyeti ile arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,101
H23: Algılanan faydanın kullanım davranışı üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Kabul 0,165
H24: Kullanım niyetinin kullanım davranışı üzerinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır.	Ret/0,80

Araştırma sonuçlarına göre örtük değişkenlerin açıklanma yüzdelerinin ve ilişkilerinin birbirleriyle pozitif yönlü ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür. Hipotezleri tek tek değerlendirecek olursak;

✓ H1: DDU çıktı kalitesi ile algılanan fayda arasında anlamlı pozitif bir etkisi olduğu ve bu fayda algısının yaklaşık % 23,90'nının çıktı kalitesi ile açıklandığı tespit edilmiştir. Örneğin; mükellefin banka dökümlerini robotik otomasyon sistemleri sayesinde excele ya da direkt olarak SMMM'lerin kullandığı muhasebe programına aktaran SMMM'ler elde ettiği sonuçlardan oldukça memnundur. Bu durumda SMMM birçok veriyi aynı anda veri girişini sisteme yüklediği için işindeki etkinliğinin, üretkenliğinin, performansının ve hızının arttığını düşünmüş olabilir. Bu da işten elde ettiği sonuçların, işteki faydasına pozitif yönlü etkilendiğine işaret etmektedir.

✓ H2:DDU çıktı kalitesi ile kullanım niyeti arasında anlamlı pozitif yönlü etkisi olduğu ve bu kullanım niyet algısının yaklaşık % 23'ünün çıktı kalitesi ile açıklandığı tespit edilmiştir. Yukarıdaki excel örneğinde olduğu gibi SMMM'lerin işten elde ettiği sonuçlar neticesinde erişebildiği ölçüde bu durumu şimdi ve gelecekte kullanma niyetinin olduğunu tespit edilmiştir.

✓ H3: DDU çıktı kalitesi ile işe uyum arasında anlamlı pozitif yönlü etkisi olduğu ve bu işe uyum algısının yaklaşık % 47'sinin çıktı kalitesiyle açıklandığı saptanmıştır. Borcu yoktur yazısı için eskiden vergi dairesine giderek dilekçe veren SMMM'lerin şimdi Dijital Vergi Dairesinden otomatik talep oluşturarak dilekçeyi mükellefi adına göndermesi ve yazının hem sisteme hem de vermiş olduğu mail adresine düşmesi sonucundan memnun olan SMMM'lerin işe uyumlarının bunun neticesinde pozitif anlamda arttığı tespit edilmiştir.

✓ H4: DDU çıktı kalitesi ile kullanım davranışı arasında anlamlı pozitif yönde bir etkisi olduğu ve bu kullanım davranışı algısının yaklaşık %16'sının çıktı kalitesiyle açıklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Dilekçe örneğinde veya banka örneğinde olduğu gibi sonuçlardan memnun olan SMMM'lerin bu davranışı sık kullanmasını tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır.

✓ H5: DDU'da işe uyum ile algılanan fayda arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olduğu ve bu fayda algısının yaklaşık % 20 'sinin işe uyumla açıklandığı tespit edilmiştir. Bu duruma örnek olarak tüm faturalarını elektronik ortamda oluşturan SMMM'lerin buna uyum sağlamasından dolayı evrak dosyalama, toplama ve depolamadan kurtulması bu duruma örnek gösterilebilir.

✓ H6: DDU'da işe uyum ile sonuç gösterilebilirlik arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olduğu ve bu durum sonuç gösterilebilirliğin yaklaşık % 27,40'ının işe uyumla açıklandığı tespit edilmiştir. Elektronik faturalara uyum sağlayan SMMM'lerin bu durumun sonuçlarını pozitif olarak algılaması bu duruma örnek gösterilebilir.

✓ H7: DDU'da işe uyum ile subjektif normlar arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olduğu ve bu fayda algısının % 10,80'ini işe uyum ile açıklandığı tespit edilmiştir. 2023 yılında uygulanacak enflasyon muhasebesini muhasebe entegratörünün otomatik hesaplayacağını arkadaşından öğrenen SMMM'nin aynısını kendisinin yapıp manuel hesaplama yapmaktan kurtulması örneğinde olduğu gibi işe uyum ile sübjektif normlar arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

✓ H8: DDU'da işe uyum ile kullanım niyeti arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olduğu ve bu kullanım niyetinin % 17,50'sinin işe uyum ile açıklandığı tespit edilmiştir. Enflasyon muhasebesini entegratörle yapacak olan SMMM'lerin bu durumu kullanacak olması da bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

✓ H9: DDU'da sonuç gösterilebilirlik ile algılanan fayda arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olduğu ve bu fayda algısının % 38,90'nının sonuç gösterilebilirlikle açıklandığı tespit edilmiştir.

✓ H10: DDU'da sonuç gösterilebilirlik ile algılanan davranışsal kontrol arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olduğu ve bu davranış algısının % 15,30'unun sonuç gösterilebilirlikle açıklandığı sonucuna varılmıştır.

✓ H11: DDU sonuç gösterilebilirlik ile algılanan kullanım kolaylığı arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi vardır ve bu kullanım kolaylığı algısının % 14,20'sinin sonuç gösterilebilirlikle açıklandığı tespit edilmiştir.

✓ H12: DDU sonuç gösterilebilirlik ile çıktı kalitesi arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır ve bu durum çıktı kalitesinde % 32,10'nun sonuç gösterilebilirlikle açıklandığını gösteriyor.

✓ H13: DDU sonuç gösterilebilirlik ile kullanım niyeti arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır ve bu durum kullanım niyetinde % 14,70'inin sonuç gösterilebilirlikle açıklandığını göstermektedir.

✓ H14: DDU sonuç gösterilebilirlik ile kullanım davranışı arasında anlamlı olarak pozitif yönlü bir etkisi olduğu ve bu kullanım davranışının %13,90'mını açıklamaktadır.

✓ H15: DDU subjektif normlar ile algılanan fayda arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi yoktur.

✓ H16: DDU subjektif normlar ile algılanan davranışsal kontrol arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olduğu ve bu davranışsal kontrol algısının % 17,10'unu açıklamaktadır.

✓ H17: DDU subjektif normlar ile algılanan kullanım kolaylığı arasında anlamlı pozitif bir etkisi olup kullanım kolaylığı algısının da % 41,60'ını sübjektif normlar açıklamaktadır.

✓ H18: Algılanan davranışsal kontrol ile algılanan fayda arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır ve bu durum algılanan faydanın %19,70'inin algılanan davranışsal kontrolle açıklandığını göstermektedir.

✓ H19: DDU algılanan davranışsal kontrol ile algılanan kullanım kolaylığı arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır ve bu durum davranışsal kontrol algısının % 56,90'ını açıklamaktadır.

✓ H20: DDU algılanan davranışsal kontrol ile kullanım niyeti arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki yoktur.

✓ H21: DDU algılanan kullanım kolaylığı ile algılanan fayda arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi vardır, bu fayda algısının % 19,30'u algılanan kullanım kolaylığı ile açıklanmaktadır. e-Beyanname sistemine yüklenen XML dosyalarının gönderiminin kolay olmasının sonuçlarının SMMM'ler tarafından faydalı görülmesi bu duruma örnek teşkil edebilir.

✓ H22: DDU algılanan fayda ile kullanım niyeti arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır ve bu durum kullanım niyetinin % 10,10'luk kısmını açıklamaktadır. Eskiden GİB'in sistemlerinin hepsine ayrı ayrı ulaşım sağlanırken, 2023 yılında Dijital Vergi Dairesi kullanıma açıldı ve tüm GİB uygulamaları tek bir platformda toplanmıştır. SMMM'lerin bu durumdan elde ettiği fayda artacağı düşünüldüğünde aynı zamanda bu platformu kullanma niyetinin de artacağı tahmin edilebilir.

✓ H23: DDU algılanan fayda ile kullanım davranışı arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olup, bu durum kullanım davranışının %16,50'sinin algılanan fayda ile açıklandığını göstermektedir.

✓ H24: DDU kullanım niyeti ile kullanım davranışı arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki yoktur.

4. Sonuç ve öneriler

Araştırma sonuçlarına göre, SMMM'lerin ölçekteki likert sorulara verdiği cevapların ortalamaları en düşük 3,2163 iken en yüksek 4,9288 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre SMMM'ler DDU'nun kullanımına katılmakta ve bu uygulamaları olumlu olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Diğer yandan SMMM'lerin %71,5'i DDU'da engel veya zorluklarla karşılaştıklarını düşünmekteyken, kalan %28,5'i görüş belirtmemiştir. SMMM'lerin çok azı DDU'daki yüksek maliyet ile veri-data güvenliği konusunu engel veya zorluk olarak görmektedirler ancak çoğu SMMM için, personellerinin DDU'yu algılama yeteneklerinin ile DDU'da gerçekleşen güncellemelerin mesleklerinde engel veya zorluk oluşturduğu sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Güncellemelerde karşılaşılan engel veya zorluklar için GİB, entegretörler veya diğer DDU uygulamalarının alt yapıları güncelleştirerek sorunlarının azaltılabileceği düşünülmektedir. Personelin algılama sorununu ise;

- ✓ TÜRMOB, SMMM Odaları, üniversiteler vb. kuruluşlarla eğitimler verilmesi veya arttırılması,
- ✓ Güncel konuların hepsi için eğitici videolar yapılması ve bunun herkes tarafından ulaşılabilirliğinin olması,
- ✓ Kalifiyeli elemanların istihdam edilebilmesi ve bunun için SMMM'lere kamu tarafından sağlanan desteklerin arttırılması (SMMM stajyerlerinin SGK primlerinin devlet tarafından karşılanması vb) azaltacağı düşünülebilir.

Araştırmadaki hipotez sonuçları aşağıdaki gibidir;

- ✓ Çıktı kalitesi ile algılanan fayda, kullanım niyeti, işe uyum ve kullanım davranışı arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. En yüksek ilişki çıktı kalitesinin % 47'sinin açıklandığı işe uyum değişkeni olmuştur.
- ✓ İşe uyum ile algılanan fayda, sonuç gösterilebilirlik, sübjektif normlar ve kullanım niyeti arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
- ✓ Sonuç gösterilebilirlik ile algılanan fayda, algılanan davranışsal kontrol, algılanan kullanım kolaylığı, çıktı kalitesi, kullanım niyeti ve kullanım davranışı arasında anlamlı pozitif bir ilişki vardır. Sonuç gösterilebilirliğin en ilişkili olduğu değişken % 38,9 ile algılanan fayda değişkeni olmuştur.
- ✓ Sübjektif normlar ile algılanan davranışsal kontrol ve algılanan kullanım kolaylığı arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Sübjektif normların en ilişkili olduğu değişken % 41,60 ile algılanan kullanım kolaylığı değişkeni olmuştur.
- ✓ Algılanan davranışsal kontrol ile algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Algılanan davranışsal kontrolün en ilişkili olduğu değişken % 56,9 ile algılanan kullanım kolaylığı değişkeni olmuştur.
- ✓ Algılanan kullanım kolaylığı ile algılanan fayda arasında anlamlı pozitif yönlü bir etkisi vardır, bu fayda algısının % 19,30'un algılanan kullanım kolaylığı ile açıklanmaktadır.
- ✓ Algılanan fayda ile kullanım niyeti ve kullanım davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan faydanın en ilişkili olduğu değişken %16,5'i ile kullanım davranışı değişkeni olmuştur.

Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda tüm değişkenlerin neredeyse birbirleriyle pozitif yönlü ilişkisinin olduğu tespit edilmiş, algılanan fayda değişkeninin neredeyse bütün değişkenlerle ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum SMMM'lerin DDU'yu kullanmada istekli olmalarını sağlayan

en önemli özelliğın, uygulamaların gerçekten faydalı olduğına ve faaliyetlerinde performanslarını artıracığına dair düşüncelerinin olmasından kaynaklandığı söylenebilir. SMMM'ler dijital dönüşüm uygulamalarına ne kadar uyum sağlarsa algıladıkları fayda da, tekrar kullanma niyetleri de, başkalarına tavsiye etmeleri de, sonuçların kalitesini değerlendirmeleri ve görebilmeleri de o kadar artacağı söylenebilir. Örneğın; yevmiye defteri ile defteri kebiri XBRL formatında taslak haline getiren SMMM, ilgili ayda muhasebe kayıtlarında hata veya yanlışlık yapıp yapmadığını görmek üzere önceden satın aldığı bir denetim programı entegratörüne verilerini XML formatında gönderir. İlgili entegratör yapay zeka sayesinde ilgili verilerin sonuçlarını çıkararak, varsa hataları tespit ederek SMMM'ye PDF formatında sonuçları gönderebilir ve bu sonuçları bulutta depolayarak ilgili kayıtları düzelterek kaydetmesini tavsiye edebilir. Vergi Denetleme Kurulu Başkanlığı ilerleyen zamanlarda ilgili ay ile ilgili mükellefi denetlemeye çağırabilir. SMMM buluta kaydettiğı beratlarının XML'sini vergi müfettişine gönderebilir. Defterler VEDAS üzerinden denetlenir ve denetim sonucunda ilgili denetlemeden bir ceza almadan denetim sonlandırabilir. Bu durumdan fayda sağlayan SMMM'de diğeri meslektaşlara bu programı önererek programı kullanmaya devam edebilir. Bu durumda değişkenlerin birbiriyle ilişkilerine;

- ✓ SMMM'nin programı satın alması işe uyum değişkenini,
- ✓ Yapay zekanın SMMM'nin hatalarını bulması çıktı kalitesi değişkenini,
- ✓ Diğeri meslektaşlara önermesi sübjektif normlar değişkenini,
- ✓ Ceza almadan denetimin sonlanması sonuç gösterilebilirlik değişkenini,
- ✓ SMMM'nin programı kullanmaya devam etmesi kullanım niyeti,
- ✓ Yukarıdaki işlemlerin her bir aşamasından elde ettiğı durumda algılanan fayda değişkenine örnek gösterebilir.

Sonuç olarak; dijitalleşmenin hayatımızın her anında olması birçok meslek grubunu etkilemiş, muhasebe mesleğı de bu durumdan fazlasıyla etkilenmiştir. SMMM'lerin dijital dönüşüm uygulamaları ile ilgili yenilikleri takip ettikleri, bu dönüşümü önemli ölçüde kullandıkları, bu sistemi faydalı buldukları ve destekledikleri görülmüştür. Tüm değişkenler dikkate alındığında dijital dönüşüm uygulamaları ile ilgili yaşanacak tüm gelişmelere SMMM'lerin olumlu karşılık vereceğı düşünülmektedir. Bu bağlamda muhasebe mesleğı ile ilişkili ilgili kuruluşların (GİB, muhasebe entegratörlerinin ve teknoloji firmaları vb.) dijital dönüşüm uygulamalarının kullanım alanını arttırmaları önerilebilir. Bu durumun hem muhasebecilerin hem de ilgili kuruluşların faydasına olacağı düşünülmektedir. Ayrıca nitelikli meslek mensuplarının yetiştirilmesi aşamasında üniversitelerin muhasebe bölümlerindeki müfredatlarına muhasebede dijital dönüşüm uygulamaları ile ilgili

uygulamalı eğitim derslerinin konulmasının mesleğin geleceği açısından doğru olacağı düşünülmektedir. Son olarak muhasebe mesleği dijital dönüşüm ile birlikte “Muhasebecilikten” “Müşavirliğe” dönüşüm aşamasında olduğu söylenebilir. SMMM’ler mükelleflerinin resmi evrakları işleyip vergisel ödevlerini yerine getiren kişi “Muhasebeci” konumundan, mükellefin finansal tablolarını yorumlayarak mükellefini yönlendiren kişi “Müşavir” konumuna doğru yavaş yavaş geçtiği bir değişim aşamasında oldukları görülmektedir. Bu değişime uyum sağlamak mesleğin geleceği açısından oldukça önemli olup, bu durumun taraflarca desteklenmesi yararlı olacaktır. Muhasebe mesleğine sağlanacak her bir katkının mesleğin gelişimi açısından önemli olduğu düşünüldüğünde, dijital dönüşüme uyum sağlamanın muhasebenin geleceği açısından oldukça önemli olduğunu düşünülebilir.

5. Yazar Beyanı

5.1. Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 13.12.2023 tarihli ve 143/16 kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

5.2. Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından makaleden kaynaklanan çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Boritz, J. E. ve Gyun, W., (2016), Computer-Assisted Functions for Auditing XBRLRelated Documents, *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 13 (1), 53–83.

Dursun G., Ektik, D. ve Tutcu, B. (2019). Mesleğin Dijitalleşmesi Muhasebe 4.0. *Avrupa Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, vol.6, no.6, 263-271.

Fernandez, D., & Aman, A. (2018). Impacts of robotic process automation on global accounting services. *Asian Journal of Accounting and Governance*, 9, 123-131.

Kurnaz, E., Tekbaş, E. ve Bozdoğan, T. (2020). Dijitalleşmeyle Birlikte Muhasebe Eğitiminin Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Değerlendirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(Özel Sayı), 81 - 96.

Kurt, A.S. (2020). Dijital Dönüşümün Ekonomiye Etkileri. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 3083-3109.

Mert, H., Güner, M., ve Duyar, G. (2022). Dijitalleşme Sürecinin Gelişimi ve Muhasebe Uygulamalarına Etkileri Yönünden İstanbul İlinde SMMM’ler Üzerinde Bir Araştırma. *Muhasebe Ve Denetime Bakış*, 22(66), 195-218.

Özer, G., Özcan, M. ve Aktaş, S. (2010). Muhasebecilerin Bilgi Teknolojisi Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 3278-3293.

Saygılı, M, Yalçıntekin, T. & Çakırsoy E. (2022). “Muhasebe Programlarına Yönelik Değiştirme Niyetinin Teknoloji Kabul Modeli (TKM) Çerçevesinde İncelenmesi: Sakarya İli Örneği”. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Sayı : 66, Sayfa : 129-146

Serçemeli, M. (2018). Muhasebe ve Denetim Mesleklerinin Dijital Dönüşümünde Yapay Zeka. *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, Volume 13/30, Fall 2018, p. 369-386.

Şeker, Y.,ve Hoş, S. (2021). Muhasebe Meslek Mensuplarının Dijital Muhasebe Uygulamalarını Kullanımlarına İlişkin Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 953-972.

Taylor, E.ve Dzurinin, A. (2010), Interactive financial reporting: an introduction to eXtensible Business Reporting Language (XBRL), *Issues in Accounting Education*, Vol. 25 No. 1, pp. 71-83.